खो खो संघटकांनी आदर्श घडविला

आट्यापाट्याच्या स्पर्धेतील अंतिम सामन्याचे दिवशी झालेला गोंधळ, कबड्डी स्पर्धेमध्ये खेळाडूंनी केलेला बेशिस्तपणा अशा पार्श्वभूमीवर पुणे जिल्हा खो खो संघटना अस्तित्वात नसतानाहि खो खोच्या संघटकांनी शिस्तबद्ध पद्धतीने खो खो सामन्याचे संयोजन केले आणि खऱ्या अर्थाने महापौर चक्र क्रीडा स्पर्धा गाजवली. खरोखरीच कबड्डी व आट्यापाट्याच्या संघटकांनी त्यांचा आदर्श घ्यावा अशीच त्यांची वैशिष्ट्यपूर्ण संघटनशैली होती.

पुणे महानगरपालिकेच्या वतीने नेहरू स्टेडियमवर आट्यापाट्या, कबड्डी, खो खो व शरीरसौष्ठव या क्रीडा प्रकारांच्या स्पर्धा आयोजित करण्यात आल्या होत्या. या खेळापैकी कबड्डी व खो खो या अखिल भारतीय पातळीवर स्पर्धा आयोजित करण्यात आल्या होत्या. आट्या पाट्या स्पर्धा राज्य पातळीवर तर शरीरसौष्ठव स्पर्धा जिल्हा पातळीवर आयोजित करण्यात आली होती. खो खो स्पर्धेस यंदा फेडरेशन चषकासाठी निवड चाचणी दर्जा देण्यात आला होता.

एकीकडे या प्रतिष्ठेच्या स्पर्धांमध्ये कबड्डी आणि आट्यापाट्यामध्ये खेळाडूंचा बेशिस्तपणा, संयोजकांची अकार्यक्षमता व निरुत्साहीपणा, अव्वल दर्जाच्या संघांची अनुपस्थिती असे चित्र दिसून आले. पण त्याच्या नेमके उलटे चित्र खो खो स्पर्धेमध्ये दिसून आले. नियोजनबद्ध पद्धतीने सामन्यांचे केलेले संयोजन, खेळाडूंनी केलेले शिस्तबद्ध संचलन, शिस्तबद्ध व अव्वल दर्जाचा खेळ, अनेक मान्यवर संघांचा सहभाग यामुळेच कबड्डी स्पर्धेमुळे गेलेली महापौर चक्राची प्रतिष्ठा खो खो स्पर्धेमुळे राखली गेली.

उत्कृष्ट संयोजन

वास्तविक पाहता खो खो स्पर्धा संयोजन करण्यासाठी जिल्हा खो खो संघटना अस्तित्वात नव्हती. परंतु तरीहि खो खो चे संघटन करणाऱ्या अस्थायी समितीच्या सदस्यांनी दाखविलेली कार्यक्षमता निश्चित-पणे वाखाणण्याजोगी होती. तरुण व धाडसी युवकांनी या स्पर्धेचे संयोजन केले. कुठेहि त्यांच्यामध्ये दिखाऊपणा नव्हता. कबड्डी संघटकांमध्ये दिसून आलेला संघटनशैलीचा पोकळ दिखाऊपणा नव्हता. आपण मोठे संघटक आहोत असा टेंभा मिरवणारेच या तुलनेमध्ये खो खो संघटकामध्ये कुठेहि मिरवण्याची वृत्ति दिसून आली नाही. श्रीरंग इनामदार, गिरीश पोटफोडे, रमेश हॉनवाड, सुभाष [illegible]थे, गिरीश पोंक्षे आदी तरुण कार्यक[illegible]नी केलेल्या उत्कृष्ट संचलन[illegible] च खो खो स्पर्धेचे यश जाते.

गोंध[illegible] प्रारंभ

परंतु [illegible] या प्रतिष्ठेच्या महापौरचक्र स्पर्धेयी[illegible]ळास आट्यापाट्या सामन्या-पासून सुरुवात झाली. यंदाच्या आट्यापाट्या स्पर्धांना विक्रमी प्रतिसाद लाभला. ही संयोजकांची जमेची बाजू ठरली. ही स्पर्धा खुला, महिला व्यावसायिक अशा तीन गटांमध्ये आयोजित करण्यात आली होती, परंतु एवढा चांगला प्रतिसाद मिळूनहि स्पर्धा अयशस्वीच ठरली ती केवळ पंचांच्या संशयास्पद निर्णयामुळे.

स्पर्धेचा अंतिम दिवशी महिला गटातील अहमदनगर विरुद्ध पुण्याचा सत्यवीर संघ, नाशिक विरुद्ध पुण्याचा जयभवानी संघ असे दोन साखळी सामने होणार होते. या चारहि संघांचे प्रत्येकी दोन गुण झाले असल्यामुळे त्यांच्यातील विजेत्या संघामध्येच विजेत-पदासाठी लढत होणार होती.

एका गुणाचा फरक

अहमदनगर व सत्यवीर संघ यांच्यातील सामना अहमदनगर संघाने एक गुणाच्या फरकावर जिंकला. हा सामना जिंकून अहमदनगर संघ अंतिम फेरीसाठी पात्र ठरला आहे असे संयोजकांनी ध्वनिक्षेपकावरून घोषित केलेहि. परंतु या शेवटच्या गुणाबाबत सत्यवीर संघातील खेळाडूंना शंका निर्माण झाली. या गुणाचे बाबत दोन पंचांनी एकदम शिट्टया वाजविल्या व त्यामुळे या दोन पंचांनी परस्परविरोधी निर्णय दिले अशी शंका व्यक्त करून सत्यवीर संघाने रीतसर तक्रार नोंदविली. सामना पुन्हा खेळविण्यात यावा साहजिकच कबड्डीच्या संघटकांना स्थानिक संघांवर अवलंबून राहावे लागले. मग या संघटकांनी आपल्या मर्जीतल्या संघांना प्रवेशिका दिल्या. जे संघ जिल्हा अजिंक्यपद स्पर्धेमध्येदेखील बाद फेरी गाठू शकले नाहीत अन्यथा आणि पुढचा सामना होऊ देणार नाही अशी मागणी त्यांनी केली. परंतु संयोजकांनी सामन्याबाबतचा निर्णय ध्वनि-क्षेपकावरून घोषित केलेला आहे व त्यामुळे सामना पुन्हा ठाम भूमिका अहमदनगर संघाने घेतली. सत्यवीर संघहि आपल्या मताशी ठाम राहिला.

संयोजकांनी बराच वेळ या खेळाडूंना समजावून सांगण्याचा व सामन्याचा निर्णय खिलाडूवृत्तीने स्वीकारण्याची विनंती केली. पण त्याचा उपयोग अजिबात झाला नाही. त्यांचे प्रयत्न असफल झाले. याच सामन्यातील विजयी संघ अंतिम फेरीसाठी पात्र ठरणार होता त्यामुळे मोठा पेचप्रसंग निर्माण झाला. याच सामन्याबाबत निर्णय होऊ शकला नाही तर अंतिम सामना खेळविणार तरी कसा असा प्रश्न निर्माण झाल. अखेर या चारहि संघांचे गुण समान असल्यामुळे हे संघ समान तुल्यबळ आहेत असे गृहीत धरून संयोजकांनी या चारहि संघांना महापौर चक्र स्पर्धेचे संयुक्त विजेते म्हणून घोषित केले व पेचप्रसंगावर तोडगा काढला.

मिलिंद ढमढेरे

आट्यापाट्या स्पर्धेतील गोंधळाचे लोण कबड्डी स्पर्धेवर प्रारंभापासूनच आले. स्पर्धेच्या प्रवेशिकापासून ते पारितोषिक वितरण समारंभापर्यंत खेळाडूंचे बेशिस्त वर्तन, कबड्डी संघटकांचे गलिच्छ राजकारण याची प्रचिती घडोघडी दिसून आली. या स्पर्धेचे संयोजन पुणे जिल्हा कबड्डी असोसिएशनकडे होते. ही स्पर्धा सुरू होण्यापूर्वी १५-२० दिवस अगोदर या संघटनेच्या निवडणुका झाल्या. त्यामुळे सत्ताधारी गट आपले स्थान टिकविण्यासाठी प्रयत्नशील होता. बोगस संघ नोंदणी, न्याया-लयापर्यंत घेतलेली धाव या सगळ्या प्रकरणामुळे गाजलेल्या या निवडणुकीत सत्ताधारी गटाने यश मिळविले. पण या सगळ्या प्रकरणात आपापल्या अखिल भारतीय स्तरावरील महापौर चक्र स्पर्धा आयोजित करायची आहे हे ते विसरूनच गेले आणि त्याचा परिणाम कबड्डीच्या प्रवेशिकां-बाबत दिसून आला.

वास्तविक कबड्डी हा एकेकाळी महाराष्ट्राची मक्तेदारी असलेला खेळ समजला जात आहे. परंतु कबड्डी संघटकांच्या अंतर्गत मतभेदामुळे राष्ट्रीय स्पर्धांमध्ये महाराष्ट्राची पीछेहाट होत चालली वाटत नाही याचेच आश्चर्य वाटते. कबड्डी-तील महाराष्ट्राची पीछेहाट या विषयावर राज्य कबड्डी संघटनेने लवकरच परिसंवाद आयोजित केला आहे. असे परिसंवाद आयोजित करून किती उपयोग होईल? त्यापेक्षा गलिच्छ राजकिरणाने भरलेल्या कबड्डी संघटनामधील कारभार अधिक कार्यक्षम कसा होईल याचा विचार केला पाहिजे.

खेळाडूंचा बेशिस्तपणा

अशा या गोंधळात सुरू झालेल्या महापौर चक्र कबड्डी स्पर्धेचा उद्घाटन समारंभहि गाजला. या उद्घाटन समारंभावेळी बदामी हौद संघ, चेतक स्पोर्टस क्लब, राणाप्रताप क्रीडा संस्था व आदिनाथ क्रीडा संघ हे चारहि पुण्याचेच संघ खेळाडूंच्या संचलनाचे वेळी उपस्थित नव्हते. त्यामधील आदिनाथ संघ पुणे शहराबाहेरील (बोपखेल येथील) आहे. परंतु बदामी हौद, चेतक व राणाप्रताप हे तीनहि संघ कबड्डी संघटनेच्या पदाधिकाऱ्यांचेच संघ आहेत, असे असूनहि या संघाचे खेळाडू संचालनास उपस्थित राहिले नाहीत ही अत्यंत लाजिरवाणी गोष्ट आहे.

अशा बेशिस्त संघावर कडक कारवाई केली जाईल असे जिल्हा कबड्डी संघटनेच्या पदाधिकाऱ्यांनी सांगितले. परंतु खरोखरीच कारवाई केली जाईल की नाही याबाबत शंकाच वाटते. कारण या संघावर कारवाई करणे म्हणजे पुन्हा आला पदाधिकाऱ्यांच्या प्रतिष्ठेचा प्रश्न? कारवाई करण्याच्या अशा घोषणा केवळ हवेतच विरून जातात. फारच क्वचित त्या अमलात येतात असा आजपर्यंतचा तरी अनुभव आहे.

पराभवाची नामुष्की

या स्पर्धेतील पुरुष व महिला गटात अनुक्रमे चेतक स्पर्धेस व साधना या संघांनी तिसरे स्थान मिळविले. पारितोषिक वितरणप्रसंगी साधना क्रीडा मंडळाच्या खेळाडूंनी जे बेशिस्त वर्तन केले ते खरोखरीच कारवाईस पात्र आहे. वारंवार पुकारूनहि व मैदानात उपस्थित असूनहि हा संघ तिसऱ्या क्रमांकाचे बक्षिस घेण्याकरिता आला नाही. वास्तविक अशीहि गोष्ट नाही की त्यांच्यावर एखाद्या सामन्यामध्ये अन्याय झाला आहे व त्याचा निषेध म्हणून तो संघ आला नाही. कारण उपांत्य फेरीत त्यांना [illegible] लागला होता. तिसऱ्या क्रमांकासाठी झालेल्या सामन्यात खेळताना साधना संघातील खेळाडू जखमी झाल्यामुळे हा संघ बक्षीस घेण्यास येऊ शकला नाही असेहि एक कारण समजले. पण १२ खेळाडूंच्या संघातील एकतरी खेळाडू धडयाकट असेल ना? छत्रपति पुरस्कार विजेत्या मनिषा कोंढाळकरच्या या संघातील व एकेकाळी अखिल भारतीय स्तरावरील स्पर्धा गाजविणाऱ्या या संघातील खेळाडूंना तिसरे स्थान मिळाले याबद्दलची नामुष्की वाटली असेल.

खो खो स्पर्धेतील सुसूत्रपणा व नियोजनबद्धता याची चुणूक स्पर्धा सुरू होण्यापूर्वीच दिसून आली. या स्पर्धेमध्ये पुरुष व महिला गटात मिळून ३५ प्रवेशिका आल्या होत्या. त्यामध्ये गुजरात, आंध्र प्रदेश आदि परप्रांतातील नामवंत संघांचा समावेश होता. स्पर्धेच्या उद्घाटनाच्या दोन दिवस अगोदरच सामन्यांची संपूर्ण कार्यक्रमपत्रिका तयार करण्यात आली होती. (कबड्डीची कार्यक्रमपत्रिका स्पर्धेच्या दुसऱ्या दिवशी तयार करण्यात आली.)

उद्घाटनाच्या दिवशी खेळाडूंनी केलेले उत्कृष्ट संचलन आगळेच वैशिष्ट्ये ठरले. परगावचे तीन संघ या स्पर्धेत भाग घेऊ शकले नाहीत. हे तीन संघ वगळता सर्व संचलनामध्ये खेळाच्या पोशाखात सहभागी झाले होते. प्रत्येक सामना सुरू होण्यापूर्वी व सामना झाल्यानंतर दोन्ही संघामधील खेळाडू सामन्यासाठी नेमून दिलेल्या पंचांच्या मागोमाग रांगेने जात असत व त्याच पद्धतीने परत येत होते. खेळ अधिकाधिक आकर्षक करण्यासाठी भारतीय खो खो फेडरेशननेच नियमांमध्ये केलेला हा बदल कौतुकास्पद आहे. त्यामुळे प्रेक्षकांच्या मनाला रुचेल अशी शिस्त खेळाडूंमध्ये निर्माण होते. सामना जिंकल्यानंतर कबड्डीमध्ये दिसून आलेल्या विजयाच्या विकट आनंदाला आळा बसला आहे. जेणे करून खो खो खेळाविषयी लोकांमधील आवड वाढावी अशादृष्टीने सामन्यांच्या संयोजन पद्धतीमध्ये बदल करण्यात आला आहे.

अशा शिस्तबद्ध संयोजनामध्ये नामवंत संघांच्या उपस्थितिमुळे सामनेहि अटीतटीने झाले. खो खो खेळासाठी प्रेक्षकवर्ग हा मर्यादित असतो. परंतु अशा मर्यादित प्रेक्षकवर्गासहि यंदा आकर्षक व अव्वल दर्जाचा खेळ बघण्याची संधि मिळाली.